

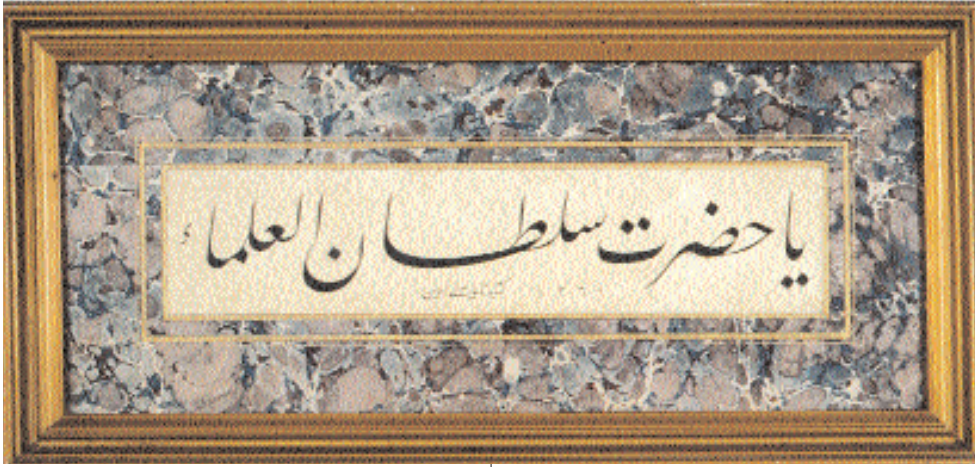
OSMANLI SANATINDA
MEVLEVİ HATTATLAR
VE DİVAN EDEBİYATI
MÜZESİ
KOLEKSİYONU

SERVER DAYIOĞLU

İstanbul'da doğdu. Hacettepe Üniversitesi Sos. ve İd. Bil. Fakültesi Sanat Tarihi bölümünden mezun oldu. Daha sonra Yıldız Teknik Üniversitesi Sos. Bilimler Enst. Müzecilik Anabilim dalında Master eğitimi yaptı. Birçok sanatsal dergide makaleleri yayımlanmıştır. Bildiri sunarak katıldığı çeşitli seminer ve konferanslarının yanısıra yayıma hazırlanmış olan "Galata Mevlevihanesi" isimli kitabı bulunmaktadır. Halen Divan Edebiyatı Müzesi'nde Müze uzmanı olarak görev yapmaktadır.

Env. 18

Müslümanlık Allah'la kul arasında bir vasıtaya gerek görmeyen din olmasına karşın, Tanrı ile insan, Tanrı ile dünya ilişkilerinde insanlar akıllarının çözeemediği sorunlarda ilmine, irfanına, ahlâkına ve beşeri faziletlerine güvendikleri kişilerin etrafında toplanıp, din işlerinde de dünya işlerinde de onu taklit edip, bu yol göstericinin yöneltmesiyle hak yolunu arayıp bulmaya çalışmışlardır. İşte bu düşünce ve davranış sonuçta aynı din içinde farklı ilkeler, yorumlar ve uygulamalarla birbirinden ayrılan din felsefesi ve Tanrı'ya ulaşma yollarından biri olan tarikatların doğmasına sebebiyet vermiştir.

İslâm bilginleri arasında tarikatçılığı Hz. Muhammed'in ölümünden hemen sonra başladığını kabul edenler bulunursa da büyük tarikatler daha çok 11 ve 12. yüzyıllarda kurulmuşlardır. Bazıları birbirinden doğmuş geçmişte çok sayıda tarikat bulunmaktadır. Bu tarikatlerden bir kısmı ayinlerinin orijinalliği ile, bir kısmı taraftarlarının çokluğu ile, bir kısmı da İslâm alemine kazandırdıkları sanatkârlar ile tarihte yer almışlardır. Her tarikatın bir tekyesi bulunurdu. Bu tekyeler zikir ve ibadet yerleri oldukları kadar zamanında birer okul, manevi tedavi ve sosyal yardım merkezleri de olmuşlardır. Tekyeler güzel sanatlar akademisi görevini yüklenmiş buralarda edebiyattan felsefeye, musikiden hat sanatına kadar güzel sa-

natların her dalı öğretilmiştir.

İşte bu tarikatlerden biri olan, musiki ve güzel sanatlarda önde gelen Mevlevilik ise onüçüncü asrın sonlarına doğru Hz. Mevlâna adına oğlu Sultan Veled tarafından teşkilatlandırılmış olup, Osmanlı İmparatorluğunun hüküm sürdüğü üç kıtada İslâm medeniyetini temsil etmiş, din tarihi, edebiyat tarihi, sanat tarihi ve musikiye silinmez izler bırakmış, pek çok ilim adamı ve sanatçı yetiştirmiştir. Bu sanatkârlar güzel sanatların yanı sıra pozitif bilimlere de önem vermiş bazıları ikisini bir arada yürütmüştür. Safiullah Musa Dede (1681-1744) gramer bilginedir. Nasır Seyyid Abdülbaki Dede (1765-1821) matematik ve musiki bil-

Env. 287

Env. 801

Env. 283

ginidir. Müneccimbaşı Ahmed Dede, Sultan IV.Mehmet devrinin astronomu, tıp, biyoloji ve tarihle uğraşan bilimginidir. Topkapı Sarayı saat koleksiyonlarının en değerlileri Ahmet Eflâki Dede ve yardımcılarının yapıtlarıdır. Musiki tarihimizde Itri Dede Efendi, İsmail Dede Efendi, Nayi Osman Dede ve Sultan III. Selim unutulmayacak eserler bırakmışlardır. Edebiyatımızda II.Mahmud'a hocalık yapmış aynı zamanda tarih düşürmede üstad Aynî Dede, Hüsn-ü Aşk yazarı Şeyh Galib, Divan Şairi ve Tezkiret-i Mevleviyye yazarı, Esrar Dede, Mesnevi'yi altı cilt halinde şerh eden İsmail Ankaravi, Gülşen-i İrfan yazarı Derviş Sineçak ve sayabileceğimiz daha pekçok sanat-

kâr mevlevihanelerde yetişmiştir.

Hat sanatımızda Mevlevilere gelince; Arapça kaynaklı olan fakat Türk sanatkârlar tarafından millileştirilen ve müstakil bir sanat haline getirilen güzel yazı yazma tekniği mevlevi tarikatının felsefesiyle çok yakından bağdaşmıştır. Zira hat sanatı sabır, devamlı çalışma, temizlik ve tertip gibi dervişhane özellikleri kapsar. Bütün hat sanatkârları gibi mevlevi hattatlar da eserlerine ana konu Kur'an-ı Kerim'den alınmış ayetler, hadisler ve güzel sözleri almakla birlikte özellikle ilk dönem hattatlar Hz. Mevlâna'nın Mesnevisini hüsn-ü hat ile yazmışlardır. Mevlevilik yaygınlaşıp Osmanlı İmparatorluğunun sahip olduğu topraklar üzerinde pekçok şehirde mevlevihaneler açılmasıyla artık bu dergahlar için levhalar yazılmaya başlanmış, bunun içinde başta sikke formunda levhalar yazılmıştır. Zira, Mevlevi sanatçılar için tarikatlerinin sembolü olan, başlarına giydikleri ve sikke adını verdikleri serpuşları çok önemli ve değerlidir. Zira 1001 günlük matbah hizmetini tamamlayan yani çile çıkartan dervişe sikkesi Şeyh tarafından törenle ve tekbirle giydirilirdi. Gece yatarken dahi dervişler sikkelerini çıkarmazlar eğer çıkarırlarsa yerine sema çıkarmamış canların giydiği ter emen, beyaz dögme yünden yapılmış sikke kadar uzun olamayan bir serpuş giyerlerdi. Bazı mevleviler daha da tutucu davranırlar traş olurken bile sikkelerini çıkarmazlar, önce bir yana sonra diğer yana sikkelerini eğerek traş olurlardı. Başlarında sikke ile kahvehane gibi umumi yerlere giremezler, tarikat adabına göre kabahat işleyen mevleviye Şeyh tarafından verilen en büyük ceza başından sikkesini almak olurdu ki Şeyh tarafından affedilmedikçe tekrar giyemezdi.

İşte bu hürmetle mevlevi sanatçılar "Yâ Hazret-i Mevlâna Celeleddin-i Rûmi", "Yâ Hazret-i Mevlâna", "Yâ Hazret-i Mevlâna Celeleddin-i Rûmi Kud-

dise Sırrehu'l-âli" sözlerini umumiyetle bir kürsü üzerine yerleştirilmiş sikkelerin çevresine veya bu sözlerden meydana gelen sikke formunda yazmışlardır. Bu formun yanısıra Hz. Mevlâna'nın maddi ve manevi dünyanın hükümdarı olduğunu sembolize eden tuğra şekli, Hz. Mevlâna'nın mesnevisinden alınmış bölümler, rubaileri ve babası Bahaddin Veled'in adı da konu alınmış gerek mevlevihanelerde gerekse evlerde en önem verdikleri yerlere konulmuştur. Mevlevihanelerde mihrabın karşısına muhakkak "Ya Hazret-i Mevlâna" yazılı bir levha asmak gelenektir.

Tarikatın Osmanlı İmparatorluğunda yayılmağa başladığı yıllarda İslâm yazı sanatı da oldukça ilerlemiştir. Anadolu'da İran'da, Selçuklular zamanında gelişmeye başlayan "Nesih" yazı hakim durumda olup, Fatih devrine kadar hattatlar bu yazıyı kullanmışlardır. Fatih'den sonra ortaya çıkan diğer yazı çeşitleriyle eserlerine devam etmişlerdir. Ancak ilk devirlerde (14 ve 15.yüzyıllarda) ki Mevlevi hattatlar hakkında bilgimiz azdır. Bugün Süleymaniye Kütüphanesi Halet Efendi Bölümünde 1372 tarihli Mesnevisi ile Mehmet bin Hüseyin-ül Mevlevi, 15. yüzyılda Konya'da yaşamış Yusuf adlı hattat, Konya Mevlâna Müzesinde 1278 tarihli Mesnevi'nin hattatı olan Mehmet bin Abdullah el Konevi. 1300 yılında vefat ettiği bilinen Nizamettin Dede, 1307-8 tarihli iki cilt Mesnevi yazmış bulunan Hasan Dede, Hacı-el Mevlevi, Ahmet bin Ali el Mevlevi, 1552 tarihli Mesnevisi bulunan Bâli Dede, Abdülbaki el Mevlevi, 1610 tarihli Kur'an-ı Kerim-i bulunan Recep Dede. 1611 yılında yazdığı Mesnevisi bulunan Derviş Hüseyin bin Sinan, Kütahya Mevlevihanesi Şeyhi Mehmet Dede, yine aynı Mevlevihanede şeyhlik yapmış Cafer Dede, Ahmet Fasih Dede, Şeyh Ahmet Gavsî Dede, Mehmet Arif el Mevlevi, Yusuf Nesib Dede, İsmail bin İbrahim Dede, Derviş İbrahim bin Ramazan,

Env. 359

Env. 352

Emini Mehmet Bey, Şeyh Abdullah Enisi Dede, Şeyh Mustafa Dede, Ali Dede Hüdhüd, Nakkaşzade Mehmet Taib, Hasan Leylek Dede, Derviş Mustafa, Mehmet Zeki Dede, Mustafa Fehmi, Buharalı Hacı Abdülhamid Efendi, Değirmenci İbrahim Efendi, Ataullah Dede, Elif Dede, Cemaleddin Çelebi, Sıtkı Dede, Mehmet Efendi, Rifat Çelebi, Seyyid Mehmet ve son devirde Necmeddin Oktay gibi hattatlarımızı bilmekteyiz.

Ancak, bu bildirimizde esas olan sizlere Divan Edebiyatı Müzesi Koleksiyonlarındaki, konusu mevlevilik olan levhaları tanıtabilmektir. Bu levhalar içinde bizzat mevlevi tarikatına mensup olan sanatçıların eserlerinin yanısıra mevlevi tarikatından etkilenerek eserlerine konu olarak seçmiş hattatların da hüsn-ü hatları bulunmaktadır.

Env. 40

Env. 54

Bugün Divan Edebiyatı Müzesi olarak halkın ziyaretine açık bulunan binanın orijinali de mevlevi tarikatının 1491 yılında İstanbul'da yaptırılan ilk mevlevihanesidir. Daha sonraki yıllarda Kasımpaşa, Beşiktaş, Yenikapı, Üsküdar Mevlevihaneleri de açılarak bu sayı beş olmuştur.

Galata veya Kulekapısı Mevlevihanesi olarak bilinen dergah Osmanlı İmparatorluğunda gerçekten pekçok sanatçının yetiştiği bir kültür yuvası olmuştur. Şeyh Galib, İsmail Ankaravi, Esrar Dede gibi divan şairleri, Nayi Osman Dede, Vardakosta Ahmet Ağa gibi musikişinaslar, Fenni Dede ve Fasih Dede gibi ressamlar ile Neyzen Emin Dede gibi hattatlar bu mevlevihanede yetişmiş sanatçılardandır.

NEYZEN EMİN DEDE:

Hırka-i Saadet Camii Hatibi Hâfız Eyüp Sabri Efendi'nin oğlu olup, Top-hane'de 1884 (H-1300) yılında doğmuştur. İdadi, Rüşti ve Mülkiye Mektebi İdadisinde okumuş, 2 yıl Hukuk Fakültesine devam etmiştir. Posta Telgraf Nezareti Mektubî Kalemine girmiş daha sonra Erkân-ı Harbiye Harita Şubesi Hattatlığına tayin olmuştur. Galata Mevlevihanesi Neyzenbaşısı Aziz Dede'den ney üflemeğe başlamış daha sonra Bahariye Mevlevihanesi Şeyhi Hüseyin Fahrettin Dede ve yine Galata Mevlevihanesi Neyzenbaşısı Hakkı Dede'den ney meşketmiştir. Tekyelerin kapanmasına kadar da Galata Mevlevihanesinde Neyzenbaşılığında bulunmuştur. Yazıyı Fevziye Mektebi hocası Kadri Efendi'den meşketmiş kendi gayreti ile ilerletmiştir. 1945 yılında vefat etmiş Kabri Eyüp Sultan'dadır.

Env.18: Battal ebru zemin üzerine yapıştırılmış beyaz kağıt üzerine tâlik hatla "Ya Hazret-i Sultan Ulema" yazılmıştır. H.1360 (M 1941) tarihlidir.

MEHMET SUUD BEY:

1882 (H.1299) yılında İstanbul'da doğmuştur. Hattat Vahdettin Efendi'nin torunudur. Sülüs ve nesih yazıyı babasından, Beşiktaş'lı Nuri Efendi'den ve Muhzinzade Abdullah Efendi'den,

Env. 186

divani yazıyı Kâmil Efendi'den, celi divaniyi Sami Efendi'den, tuğrayı İsmail Hakkı Altunbezer'den meşk etmiş devrinin çok usta hattatlarından icazet almıştır. Resmi devlet görevi yanında medreselerde yazı hocalığı da yapmıştır. 1948 (H.1367) yılında vefat etmiştir. Kabri Merkez Efendi Kabristanıdır. Mevlevi tarikatına girdikten sonra Su'u-dul Mevlevi imzasıyla gazete ve dergilerde şiirleri yayınlanmıştır. Ayrıca bir de divanı vardır.

Env.283: Saman rengi kağıt üzerine celi sülüs hatla "Yâ Hazret-i Mevlâna" yazılmıştır. Üst bölümde Kuddissallahu sirrûlalâ" yazısı bulunur. Köşelerde zincir motifleriyle bağlanan kırmızı bir bordürle çevrelenmiştir. H.1335 (M.1916) tarihlidir.

Env. 54: Siyah bordürle çevrili krem rengi kağıt üzerine sülüs hatla "Kuddissallahu sirruh-Yâ Hazret-i Mevlâna" yazısı sikke formunda istif edilmiştir. H.1322 (M.1906) tarihlidir.

Env. 287: Derviş Hasan'ın eseridir. H.1249 (M.1833) tarihlidir. Ortada krem rengi zeminde sehpa üstünde bir destarlı mevlevi sikkesi ve çevresinde perde motifi bulunur. Sikkenin içinde sülüs hatla "Kelime-i Tevhid ve Yâ Hazret-i Mevlâna" altın yaldızla yazılmıştır. Destarın ve perde motiflerinin içinde gubari hatla Kur'an-ı Kerimden ayetler yazılıdır. Çiçek dalları ile bezenmiştir. Levhanın arkasında "Akdem müteveffa Halet Efendi tebasından tarikat-ı Aliyye-i Mevleviyye muhibbanından Eyüp'lü Derviş Hasan'ın eser-i tebersusidir" yazılıdır.

Env. 284

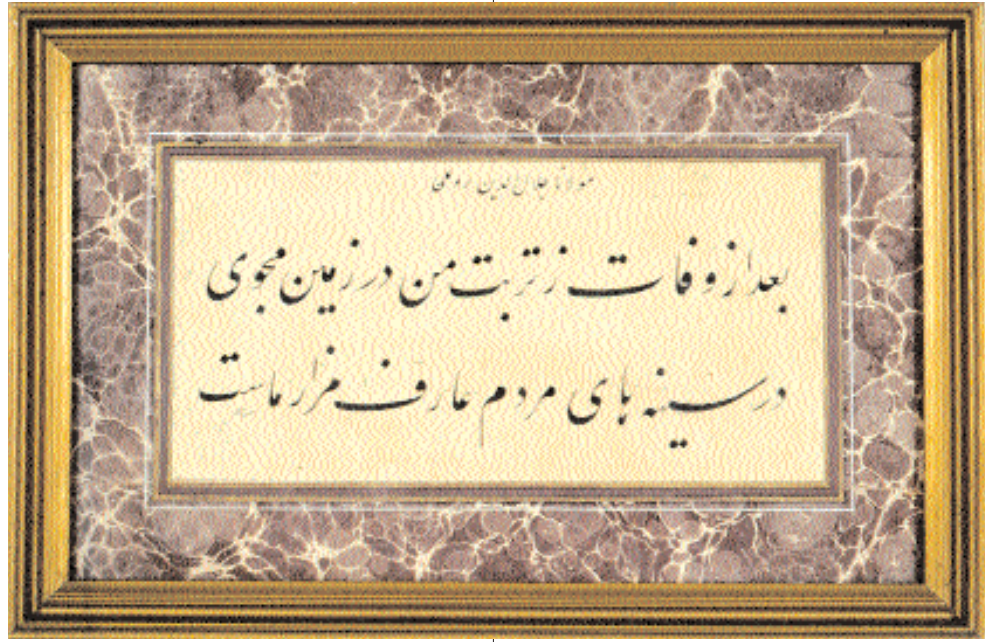
Env.801: Tuğra formunda H.1308 (M.1890) tarihli "Yâ Hazret-i Mevlâna-Kuddise sirruh" yazısıdır. Sağ tarafta destarlı mevlevi sikkesi resmedilmiştir. Hattatı Mustafa Lütü Mevlevidir. Hayatı hakkında bilgimiz mevcut değildir.

Env.352: Tarihi ve ketebesini bulunmamaktadır. Lacivert zemin üzerine "Ya Hazret-i Mevlâna" tuğra formunda yazılmıştır. Sağ tarafta yeşil destarlı bir mevlevi sikkesi resmedilmiştir.

Env.357: Ortada krem rengi oval madalyonun içerisine çift yaldız cetvel çekilmiş ve 45 adet yuvarlak madalyonların içine Hz.Ebubekir'den başlayarak Seyyid Mehmet Said Hemdem Çelebi'ye kadar Hz.Mevlâna'nın soyunun isimleri yazılmıştır. Ortada sehpa üzerinde bir destarlı mevlevi sikkesi oturulmuştur. Ketebe ve tarih yoktur.

Enderun Hat Hocalarından Mehmet Bahir'in yazdığı Fars'ça dörtlülükler.

Env. 29

Env. 357

Hayatı hakkında bilgimiz 1865 (H.1281) yılında vefat ettiğini ve kabrinin Eyüp Sultan Kaşgari Dergahı önünde bulunduğudur.

Env.21: H.1269 (M.1852) tarihli talik hatlı dörtlükte

"İn çünin fermud Mevlânâ-ı mâ
Kâşif-i esrâr- bây-i kibriyâ
Tacirân-ı embiyâ kerdend sâd
Tacirân-ı reng-u bâ kâr-u kebûd"

(Hây-ı kibriyânın sırlarının kâşifi

Mevlânamız şöyle buyurdu:

Enbiya tacirleri kâr ettiler, renk ve koku tacirleri kör ve mavidir) anlamındadır.

Env.35: H.1272 (M.1855) tarihli diğer dörtlükte tâlik hatla

" Anferîdûn-ı cibâh manevi
Bes bûd burhân-ı kudreş mesnevi
Mençi gûyem vasf-ı ân âl-i cenâb
Nist Peygamber velî dared kitâb"

(O manevi dünyanın padişahının
Alî cenabın mesnevisinin bûrhanı
yeter

O yüce hazretlerin vasfı hakkında
ne diyeyim

Peygamber değil fakat kitabı var)

Env.273: H.1291 (M.1874) tarihli Rı'fat ketebedidir. Ahşap üzerine ortaya sikke formunda üst bölüme "Kuddisallahu sirrû'l âla" sikkeyi dolduracak tarzda da "Yâ Hazret-i Mevlâna Celaled-din-i Rûmî" yazısı sülüs hatla istif edilmiştir. Sikkenin etrafı koyu yeşile boyanarak çevreye birbirine dal ve yapraklarla bağlanan çiçek madalyonların içine Allah, Muhammed ve dört halifenin isimleri ve Hz. Mevlâna'nın soyunun adları yazılmıştır.

Env. 35

Env.29: Rifat Eyyubi ketebedidir. Somaki ebrû çerçevesi, krem rengi zemine tâlik hatla üst kısma "Mevlâna Celaleddin Rûmi" alta iki satır halinde (Ben öldükten sonra türbemi yeryüzünde arama, ârif kişilerin sineleri benim mezarımdır) anlamındaki

*Bad ez vefât zi türbet-i ma der zemîn-i mecuy
Der sinehâ-ı merdûm-ü ârif mezâr-mast"*

sözü yazılmıştır.

Env.284: A.Rakım ketebedi ve H.1255 (M.1839) tarihlidir. Lacivert zemin üzerinde bir sehpa üzerinde yer alan sikke formunun içinde siyah mürekkeple ve sülüs hatla "Yâ Hazret-i Mevlâna Muhammed Celâleddin-i Rûmi, dost yazısı istiflidir. Ortada "Kuddissallahu sirru'l alâ" yazısı vardır.

Env.13: A.Rakım ketebedidir. Nesih, sülüs hatla sikke içine "Yâ Hazret-i Mevlâna Celaleddin-i Rûmi" yazılıdır. Altta sehpanın içinde ise "Kuddissallahu sirru'l alâ yazısı bulunur.

Env.354: A.Rakım ketebedidir. H.1259 (1843) tarihlidir. Ortada krem rengi kağıt üzerine celif hatla "Dost, Yâ

Env. 21

Hazret-i Mevlâna Celâleddin-i Rûmi" yazılmıştır. Alt bölümde kuddissallahu Sirru'l alâ yazısı bulunur.

Env.40: Şerhi Ali ketebedidir. Hatatı hakkında tek bilgimiz Topkapı sarayında "Yâ Hazret-i Mevlâna Dost" yazılı bir levhasının bulunduğuudur. H.1240 (1824) tarihlidir. Celi sülüs hatla "Yâ Hazret-i Mevlâna- Kuddise Sirru'l Aziz-l alâ" yazılmıştır.

Env.359. Mahmud Celâleddin ketebedidir. Mahmud Celaleddin Bey Da-

Env. 501

ğıstanlıdır, babası Nakşibendi Şeyhi Muhammed Muredi Efendi'dir. İstanbul'a gelerek zamanın ünlü hattatlarından Ömer Efendi'den, Abdüllâtif Efendi'den dersler almıştır. Kendi azmi ile hat sanatında özel bir biçim sahibi olmuş ve üstatlarını geçmiştir. Hakkında yazılmış bir makalede "Kalemi parmaklarına râm edip, her harfinde bir başka letafet ibraz eden bu dâhîde hodgamlıktan çok kat'i bir azim vardı" denilmektedir.

Celi hatlı levhasında "Ya Hazret-i Mevlâna Celâleddin-i Rûmi" yazılıdır, üst köşede Kuddise sirruh yazısı bulunur.

Env.358: Mehmed Mecdi ketebeli H.1284 (M.1867) tarihlidir. Tâlik hatla "Yâ Hazret-i Mevlâna Celâleddin-i Rûmi" yazılmıştır.

Env.186: Aziz ketebeli, tâlik hatlı, H.1324 (M.1906) tarihli "Yâ Hazret-i Mevlâna Celâleddin-i Rûmi" üstte küçük Kuddise sirruh" yazılı levha.

MEHMET AZİZ EFENDİ

1871 (H.1288)

Trabzon Maçka doğumludur. Ailesi 1876 (H.1293)'de İstanbul'a göçetmiştir. Aziz Efendi daha Subyan Mektebinde iken hüsn-ü hatta istidadını göstermiş ve Bakkal Arif Efendi'den ders almaya başlamıştır. 1896 (H.1314) yılında hem hocasından hem de Muhsinzade Abdullah Bey'den icazet almıştır. Bab-ı Meşihate Katip olmuş daha sonra terfi ederek Meşihat Mektubî Kalemine verilmiştir. Yazılarının güzelliği nedeniyle kendisine madalyalar verilmiştir. Kral Fuad için Kur'an-ı Kerim yazmak üzere Mısır'a davet edilmiş uzun yıllar Mısır'da kalmıştır. Emekli olarak Mısır'dan döndükten sonra 1934 yılında vefat etmiştir. Kabri Edirnekapı Kabristanındadır.

Env.23: Rasim ketebelidir. Tarihi bulunmamaktadır. Celi divani tuğra formunda "Yâ Hazreti-i Mevlâna" yazılmıştır. Sağ köşede destarlı mevlevi sikkesi bulunmaktadır.

Özellikle tuğra yazıda ve celi hatta çok mahir bulunan Rasim Efendi Trabzon Ulemasından Hattat Hafız Hasan Rüştü Efendi'nin oğludur. 1842 (H.1258)'de Trabzon'da doğmuştur. Bir müddet memleketinde çalıştıktan sonra İstanbul'a göçetmiş tâlik ve nesih yazıdaki maharetini görenler tarafından Şeyhülislâm Hasan Fehmi Efendiye tavsiye olunmuş henüz tahsilini tamamlamadan kendisine Beyazıt Medresesinde bir oda verilmiş, gündüzleri derse devam etmiş boş zamanlarında yazı ile meşgul olmuştur. Bu sırada yazılarını görüp beğenen Ser sikkeken Hattat Abdülfettah Efendi kendisini Darphaneye memur almış az zamanda hakkaklığı da öğrenen Rasim Efendi Sikke ressamı ve Ser Sikkeken Muavini olmuştur. 1885 (H.1302)'de 44 yaşında vefat etmiştir. Kabri Merkez Efendi Kabristanındadır.

Env.49: Şefik ketebeli H.1287 (M.1870) "Yâ Hazreti-i Mevlâna" ortada "Kuddise Sirruh'l alâ" yazılı levha.

Şefik Efendi 1819 (H.1235) yılında

Beşiktaş Kılıçalı Mahallesinde doğmuştur. Tahvil Kalemi Memurlarından Süleyman Mahir Bey'in oğludur. 17 yaşında babasının memur bulunduğu kalemde çalışmaya başlamıştır. Yazıya ise önce Ali Vasfi Efendi'den, ders alarak başlamış onun vefatı üzerine teyzesinin eşi Kazasker Mustafa İzzet Efendiye devam etmiş ve bu otuz sene sürmüştür. Kendisine bu arada Musikiyi Hümayunda yazı hocalığı verilmiş bu görevi de 34 sene devam etmiştir. 1880 (H.1297) yılında vefat etmiştir. Kabri Beşiktaş Yahya Efendi Türbesi Haziresindedir.

1855 (1271) yılındaki zelzelede harap olan Bursa Ulu Camii'nin yazıları ve bazı levhalarının tamiri görevini almış. Ayasofya Camii'ndeki mihrap içi ayetlerini yazmıştır. Şimdi Üniversite Merkez Binası olan eski Bab-ı Ser Askeriyenin dış kapısı üzerindeki celî sülüsle "Daire-i Umuri Askeriyye" ve "Feth" ayetleri Şefik Efendindir.

Env.77: Mehmet Kasım Tebrizi ta-

Env. 49

Env. 273

rafından altın yaldızla ve tâlik hatla yazılmış kıta

*Hünkâr-ı velâyetsin yâ Hazret-i Mevlâna
Sultan-ı kerâmetsin yâ Hazret-i Mevlâna
Kemter kulunu itme bâb-ı kereminden dâr
Sen şâh-ı inâyetsin yâ Hazret-i Mevlâna*

Env.268: Hacı Mehmet Paşazade ketebeli H.1197 (M.1782) tarihli celif sülüs hatlı "Yâ Hazret-i Mevlâna Celaladdin Rûmi" yazılı tac-ı şerif formunda levha

Env.183: Ahmet Akif ketebeli H.1222 (M.1807) tarihli tâlik hatlı "Yâ Hazret-i Mevlâna" yazılı levha

Mevlevilerin pek güzel eserler bıraktıkları bir sanat kolu da kaatı denilen ince oyma sanatıdır.

Herat'da 15. yüzyılın ikinci yarısında ilk örnekleri görülen kağıt oyma sanatı Osmanlı'lar devrinde özellikle Kanuni Sultan Süleyman'ın saltanatı sırasında oldukça büyük bir önem kazanmış Bursalı Mevlevi Fahri, Mehmet bin Gazanfer, Eyyubi Derviş Hasan gibi günümüze eseri kalmış kaat'ı sanatçıları yetiştirmiştir. 18. yüzyıla kadar önemini ve ilerlemesini sürdüren bu sanat dalı Osmanlı'lar vasıtasıyla Avrupa'ya da geçmiştir.

Çok titiz bir çalışmayı gerektiren bu sanatta önce motifin veya hattın yazılacağı kağıdın hazırlanması gerekir, orta kalınlıkta aherlenmiş (Hattatların kullandığı kağıda sürülen nişastalı yumurta) hatta mührelenmiş (billur bir top ile kağıt v.s. cilalanması), çoğunlukla renkli kağıt en az 4-5 kat bir murakka tahtası üzerine yapıştırılır. Kuruduktan sonra bir keski ile murakka tahtasından kurtarılır, üzerine motif veya yazı çizildikten sonra "nevgeren" denilen ucu çok keskin eğri bir bıçak ile dikkatlice oyulup daha sonra oyulan motifler suya atılır, üstüste nişasta veya koladan meydana gelen yapıştırıcı ile yaptırılmış bulunan kağıtlar kolaylıkla

ayrılır, kurutulduktan sonra arzu edilen yerlere yapıştırılır. Bu şekilde yapılan oymalarda maksat aynı yazı veya motiften bir kerede en az dört beş tane birden elde edebilmektir. Az motif istenirse motif çizilip ikiye katlanıp yapıştırılmadan oyulur.

Oyulup çıkartılan motifler "Dişi oyma", "Erkek Oyma" olmak üzere ikiye ayrılır. Dişi oyma motif çıkarıldıktan sonra kalan kısımdır.

Koleksiyonumuzdaki kaatı levhaların sanatkârları belli değildir.

Env.501: Koyu yeşil zemin üzerine samani kağıttan oyulmuş destarlı sikkenin destar bölümünde "Yâ Hazret-i Mevlâna" yazılıdır. Çevrede yine kaatı tekniğinden meşe palamutlarından oluşan bir çerçeve bulunur. Erkek oyma tekniğindedir.

Env.356: Koyu mavi zemine erkek oyma tekniğindeki mevlevi sikkesinin üst bölümünde müsenna olarak "Ya Hazret-i Mevlâna" destarda Celâleddin-i Rûmi" yazısı bulunur. Bordür altın yaldızlıdır.

Env.802: Üç ayrı renk kağıttan oyulmuştur. Sikkenin içinde müsenna olarak "Yâ Hazret-i Mevlâna" destarda Celâleddin-i Rûmi" yazısı bulunur. Sarı kağıttan oyulmuş bir kürsü üzerindedir.

Alt bölümdeki şiirde ise Mevlevi sikkesine övgüler yazılmıştır.

*Beyza-i tâvus-ı cennettir külah-ı Mevlevi
Kal'a-i sır ve hakikâttir külah-ı Mevlevi
Sırr-ı serbesti açıktır gül gibi sâhib-i dile
Gonca-i bağı letafettir külah-ı Mevlevi*

*Şekl-i mabrûti şekerdir lezzet-i didara
Bezm-i helva-i batavettir külah-ı Mevlevi
Sübre-i zilli no'la kılta ihata alemi
Şerde mikyas-ı bidayettir külah-ı Mevlevi*

*Câmi-i feyz-i çerağ-ı Molla-yı Rûmide hep
Serengün-i kandil-i hayrettir külah-ı Mevlevi
Sayesinde ârifâ kat'ı
Hayme-i râb-ı velâyettir külah-ı Mevlevi*

Env. 802

Env. 354